

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ שְׁמוֹת תש"ף

על הנסים ... שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה (ח"ד)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"לא פירש הכתוב תחלת זה החשבון, וכן ויהי מקץ ארבעים שנה (ש"ב ט"ו ז), וכן ובעוד ששים וחמש שנה (ישעיהו ז' ח) וכן ויהי בשלשים שנה (יחזקאל א' א). ויתכן להיות שזה החשבון ליציאת שר המשקים מבית הסהר, או לשבת שם".

(אבן עזרא, בתחילת פרשת מקץ)

אחרי שביארנו בדברינו לפרשת ויגש תש"ף את הדוגמא הראשונה (מספר שמואל), ובדברינו לפרשת ויחן את הדוגמא השנייה (מספר ישעיהו), ננסה לבאר גם את הדוגמא השלישית המובאת בספר יחזקאל. לאחר מכן, נשתדל להציע הסבר כללי לתופעה.

הפסוק הראשון, שנכתב בגוף ראשון, בספר יחזקאל אומר דרשני:

"וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַב־עֵי בְּחֻמְשָׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבַר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲרָאָה מְרָאוֹת אֱלֹהִים" (א' א).

הקורא נשאר תמה, שלושים שנה עברו מאז... מאז מה?

שני הפסוקים הבאים, הכתובים בגוף שלישי, מציינים את הדובר - הנביא ומוסיפים מנין לגלות יהויכין, שהוא גם מנין לשנות ישיבתו של יהויכין בכלא הבבלי - השנה החמישית. וז"ל הכתוב:

"בְּחֻמְשָׁה לַחֹדֶשׁ הָיָה הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִן: הָיָה הַיָּהּ דָּבָר יִקְרָא אֶל יְחֻזְקָאֵל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאָרְצָן כְּשֵׁדִים עַל נְהַר כְּבַר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד יִקְרָא" (שם ב-ג).

פירש רש"י ששני פסוקים אלה אינם חלק מנבואת יחזקאל, אלא שהוכנסו לספר בהתערבות של רוח הקודש.

מנין מסוג זה נדיר ביותר, אע"פ כן, דווקא בהקשר זה, הוא מופיע שוב ושוב.

בפסוקים האחרונים של ספר מלכים ב מצינו:

"וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוֹת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֶוִיל מֶרְדַּךְ מֶלֶךְ בְּבָל בְּשָׁנַת מָלְכוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה מִבֵּית כְּלָא" (כ"ה כז).

לפסוק זה פסוק מקביל בסוף ספר ירמיהו:

"וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוֹת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִישָׁה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֶוִיל מֶרְדַּךְ מֶלֶךְ בְּבָל בְּשָׁנַת מָלְכוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֵּצֵא אוֹתוֹ מִבֵּית הַכְּלָא" (נ"ב לא). (בהזדמנות אחרת ננסה להסביר מה פשר המנין ליהויכין בכלא).

התנא רבי יוסי בן חלפתא, בסדר עולם רבה (פרק כו), מבאר ממתני מונים את שלושים השנים: "היו שלושים שנה משנמצא הספר בית ה' ", כך גם תרגם יונתן ונהנה בתלתיין שנין לזמן דאשפח חלקיה פהנא רבא ספרא דאורייתא בבית מקדשא.

מציאת הספר הייתה אירוע טראומתי שמתואר בספר מלכים ב פרק כ"ב. שרי יאשיהו, המלך הצדיק, מצאו ספר תורה בבית המקדש. בעקבות כך התעוררו המלך והשרים לחזור בתשובה. במצוקתם, פנו אל חולדה הנביאה (עיי"ש). מאורע זה התרחש בשנת שמונה עשרה למלך יאשיהו שהייתה גם שנת יובל.

ר"י קרא, תלמידו של רש"י, מסביר את חשבון השנים: "נמצאו למידין: ל' שנה שמנה לתחילת היובל האחרון התחיל בשנת י"ח ליאשיהו, הוא השנה שמצא חלקיה את הספר. יאשיהו מלך ל"א שנה, צא מהו י"ז שעברו כבר כשנמצא הספר, הרי נשאר ליאשיהו משנת י"ח עד שנת ל"א י"ד שנה, וי"א שנה ליהויקים הרי כ"ה שנה, מלך אחריו יהויכין ג' חודשים והגלהו נבוכדנצר לבבל והגלה עמו החרש והמסגר, והגלה עמהו יחזקאל, ובשנה החמישית לגלותו נגלית ליחזקאל הנבואה הזאת, כמו שאומר: היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין, הרי שלושים שנה שלימין משמצא חלקיהו את הספר".

על דבריו נוסף עוד מדברי רש"י עצמו: "וכן מצינו בסוף נבואתו שנתן סימן למנין היובל שנאמר ויהי בכ"ה שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש (יחזקאל מ' א). ואמרו רבותינו: איזהו שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הוא אומר זו שנת היובל".

נחזור עתה לשאלה הכללית, מדוע נוקטת הנבואה סגנון כתיבה שכזה דווקא בנושא הזמנים? מדוע אין מוקדם ומאוחר בתנ"ך? מדוע נכתבים פסוקים רבים בסגנון - אפשר לומר כן?! (כלומר בדרך שאי אפשר להבינה כפשוטה).

יתכן וכל התופעות הללו, רומזות לנו כי התנ"ך הוא ספר שהגיע אלינו ממקום שהזמן איננו שולט בו. התנ"ך בלשון ציורית, מקורו בשמים, מבחינת האמת מקורו בעולמות רוחניים עליונים, שהם מעל לעולם החומר. הזמן הוא חלק בלתי נפרד מעולם החומר, הנבואה מקורה בעולם שמעל לזמן. לכן, כשמדובר על ניהול העולם, מבחינת הקב"ה אין כל הבדל בין הימים ההם (בעבר) לזמן הזה (בהווה) או לימים שיבואו בעתיד. הנבואה, שעוסקת בעצם במאורעות קדומים, היא נבואה לדורות, מעבר לחוקי הזמן המוגבל בין עבר הווה ועתיד.

אנחנו בעולם החומר, נמשיך להודות לקב"ה על הנסים שעשה לאבותינו ולנו בימים ההם בזמן הזה.

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ ר' מאיר וגבי' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - נלבי"ע ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ תמר ליכטנשטט האהובה יהי זכרה ברוך	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלבי"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו
לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד	לע"נ גבי' אסתר שמש ע"יה נלבי"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"יה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א
לע"נ גיטה ואברהם קליין ז"ל, (אברהם - נלבי"ע ב"ג בעומר תשע"ט)				
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חמדת הדף היומי

הליכה עם ציצית בבית הקברות

הרב עקיבא כהנא

בגמרא (יח ע"א) מסופר על רבי יונתן שהיה הולך בבית הקברות וחוט תכלת מהציצית שלו נגרר מבגדו באופן גלוי. רבי חייא העיר לו שזה לא יפה לעשות כך משום שהמתים אומרים: "למחר באין אצלנו, ועכשו מחרפין אותנו", כלומר, שהליכה בבית העלמין עם ציצית היא לעג למתים שאינם יכולים לקיים את מצוות הציצית. תוספות (ד"ה למחר) כתבו שאף שמבואר בגמרא במנחות שקוברים מתים עם טלית וציצית, הרי שזה שאדם חי הולך עם ציצית זה לעג למתים.

הרא"ש (ג, ה) כתב שההולך בבית העלמין אינו צריך להסיר את בגד הציצית מגופו, משום שזהו בגד שמיועד ללבישה, ואדם הולך בו כדרכו, ואינו דומה לתפילין או ספר תורה שעליהם נאמר שאסור ללכת איתם לבית הקברות, משום שהם אינם לבוש. ולכן די להגביה את הציצית שלא תיגרר על קברים. הוא כותב שיתכן שבימינו יש להסיר גם את בגד הציצית עצמו משום שאינו בגד המיועד ללבישה, אלא מלבוש שלובשים רק לצורך המצווה.

הבית יוסף (או"ח כג) הביא שנכתב בגמרא שאסור ללכת בבית הקברות עם תפילין בראשו, ולא נכתב שאסור ללכת עם תפילין בזרועו, שהתפילין שבזרועו שהם מכוסים מותר להיכנס איתם. מכך הוא מוכיח שמותר גם ללכת עם טלית קטן שמתחת לבגדים. ולכן יש לכסות את הציציות ולהניחן מתחת לבגדים.

המגן גיבורים (אלף המגן ב) כתב (לפי דברי הרא"ש) שבגמרא מובאים שני דינים: דין לגבי תפילין שאסור ללכת עם תפילין לבית העלמין, למרות שהאדם לא קרוב לקבר, שיש בזה לעג לרש משום שהוא דבר שלובשים אותו רק לצורך מצווה. ואילו ציצית שהיא חלק מהלבוש, מותר ללכת איתה בבית העלמין, אבל אסור ללכת איתה קרוב לקבר. אלא שבימינו לובשים אותה רק למצווה, ולכן צריך לכסות אותה כשנכנסים לבית העלמין. לפי זה הוא מסיק שבמקרה שהטלית קטן משמשת ללבוש (כמו גופיית ציצית), מותר ללכת עמה בבית הקברות גם אם היא לא מוסתרת מתחת לבגדים.

הפרי מגדים (שם ב) כתב שאסור להיכנס לבית העלמין כשאדם לובש טלית גדול המיוחדת לתפילה, גם אם מצניעים את הציציות בתוך הבגד, משום שזהו בגד שמיועד לתפילה, וכמו תפילין שאסור ללכת איתם בבית העלמין. והמשנה ברורה (שם ג) חלק על דבריו וכתב שמותר ללכת עם טלית גדול אם ציציותיה מוכנסות בתוך הבגד. ונראה שטעמו הוא משום שאין מצווה בהליכה עם הבגד של הטלית, אלא רק על ידי הציציות שמטילים בו, ואין זה דומה לתפילין שהתפילין עצמם הם מצווה.

לגבי תפילין כתב בשולחן ערוך (מה, א) שאסור להיכנס איתם לבית העלמין, והביא הפרי מגדים (א) מחלוקת האם כל המקום המגודר לצורך בית עלמין נחשב כבית העלמין לעניין זה, או רק מקום שקרוב לקבר במרחק של די אמות.

סיכום: הגמרא אסרה ללכת עם ציצית קרוב לקבר משום שיש בכך משום לעג לרש. כך גם אסרה הגמרא ללכת עם תפילין בבית העלמין. נחלקו הדעות האם צריך להסיר בגד טלית קטן המיועד אך ורק למצווה, או שניתן להמשיך ללכת איתו ולהצניעו מתחת לבגדים. כמו כן ישנה מחלוקת לגבי טלית גדול שמצניעים את ציציותיה.

מתפללים לרפואתם השלימה של:

נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
רבקה רינה בת גרונה נתנה
ויקי ויקטוריה בת דייזי

ניר רפאל בן רחל ברכה
אסתר בת רחל
מאירה בת אסתר
אסתר מיכל בת גיטל

שלהבת בת ברכה
יפה בת רחל יענטע
יהודית שרה בת רחל

בתוך שאר חולי עם ישראל

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסיקלית ומוניטריית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

סעיף אופציה בחוזה שכירות - בר"ע (בקשת רשות ערעור)
'ארץ חמדה גזית' ערעורים / ניסן תשע"ז / תיק 77046

דיין:
הרב דניאל מן

המקרה בקצרה:

בשבוע שעבר הבאנו פסק דין העוסק בשאלת זכותם של שוכרי דירה להמשיך את השכירות למשך שנתיים נוספת למרות שהבית ששכרו נמכר. זאת לאחר שחתמו על סעיף בחוזה בו ניתנה להם "זכות ראשונים" להמשיך השכירות. בית הדין קמא קבע שלשוכרים לא עומדת זכות להארכת השכירות וקבע שניתן לפרש את הסעיף ככזה המעניק להם זכות ראשונים רק במקרה שהדירה תושכר ולא במקרה שהיא תימכר. השוכרים הגישו בקשת ערעור על פסיקת בית הדין, לטענתם זכות הראשונים קיימת בכל מקרה, ובכלל זה גם כאשר הבית יימכר. להוכחת טענתם הם הביאו רישומים של שיחות וואטסאפ שלא הוצגו בבית הדין קמא בגלל קלקול במכשיר. השבוע נביא את ההחלטה בבקשת רשות הערעור.

פסק הדין:

בקשת רשות הערעור נדחת.

נימוקים בקצרה:

א. פרשנות ההסכם לאור שיחות וואטסאפ

בית הדין הסכים לקבלת ראיות שלא הונחו לפני בית הדין קמא, בגלל תקלה טכנית. מהתכתובת עולה בבירור שהתובעים הביעו דרישה לקבל את זכות ההחלטה לגבי המשך השכירות, כמו כן בשלב מסוים היתה הסכמה מצד הנתבע 1 לדרישה זו. אלא שישנה סתירה בין ההסכמה בוואטסאפ לבין משמעות הכתוב בחוזה השכירות. כיון שהתובעים עברו על החוזה היטב, הרי שנוסח החוזה הוא המחייב והוא מוגבל יותר ממה שסוכם בוואטסאפ.

ב. הפרשנות הסבירה של ההסכם

בית הדין קבע שאין זה הגיוני שתמורת סך 300-500 ₪ לחודש נתבע 1 מכר את האפשרות שלו לחזור לביתו או למכור אותו לאדם אחר. ולכן, יותר סביר שזכות הראשונים של התובעים היתה רק במקרה שהדירה תושכר. גם אם פרשנות התובעים אפשרית הרי שיש להעדיף פרשנות מצמצמת של ההסכם משום ש"יד בעל השטר על התחתונה".

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג לע"נ גב' לוריין הופמן ז"ל לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה לע"נ נורמן רוסק נלבי"ע בכ"ב באב לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	--	---	--

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Firenze, Italy

פירנצה, איטליה

אייר תשנ"ט

הנאה מעפר בית-הקברות, גידול צמחים בתחומו

שאלה

ועד הקהל מינה שוער חדש לבית-הקברות של הקהילה, גנן במקצועו, ומינוהו לנקות את בית-הקברות מן השיחים והקוצים. כחלק משכרו, ובתמורה לעבודתו, הרשוהו להחזיק צמחים ושתילים בחלק מבית-הקברות, הפנוי מקברים, הכלול בתוך השטח המקודש של בית-הקברות ובסמוך למקום ולחלקות קבורה שבשימוש, המוקפים בחומות. עכשיו הגנן שותל ומגדל בשטחים הללו פרחים ושתילים שהוא מגדלם לצרכי מסחר וכתוספת למשכורתו.

- האם מותר לעשות שימוש בשטח בית-הקברות לצרכי מסחר?
- האם מותר לגדל פרחים בתוך שטח בית-הקברות, שלא על מנת לעשות בהם שימוש לצרכי הקבורה, שאינו מנהג ישראל, ואף שלא לצרכי מסחר?
- איזה שימוש מותר לעשות בשטחי בית-הקברות שקודשו לכריית קברי ישראל שאין בהם שימוש לעת עתה, מלבד לצורך הקברים?

תשובה

- אין איסור הנאה מעפר בית-הקברות שאיננו מעל הקברים עצמם. האיסור הוא לנהוג קלות-ראש בשטח בית-הקברות¹ (לעומת זאת - עפר המונח על הקבר עצמו אסור בהנאה מדרבנן, והבנין של הקבר עצמו אסור בהנאה מדאורייתא, כדין משמשי ע"ז)². לכן מותרים הגידולים שבבית-הקברות שאינם על הקברים בהנאה³ (להוציא עשבים, שלגביהם גזרו, שהמלקטן שורפן במקומו, משום קנס, כי נראה שלוקטן ע"מ להאכיל לבהמותיו, דהוי קלות-ראש)⁴. אבל הגדל על הקבר עצמו - אסור בהנאה, ומותר לקוצו רק אם מזיק לקבר, וימכרו העצים לצורך בית-הקברות⁵.
- לגבי נטיעת פרחים בבית-הקברות - כאשר הדבר נעשה על-ידי השומר לצרכי מסחר, ובבתי-הקברות של הגויים באותו האיזור אין הוא מקובל, כי אז יש לאוסרו גם בבית-הקברות היהודי מחשש זלזול⁶. אך אם נהוג לעשות כן אצל הגויים, נראה שאין לאסור⁷.
- בכל מקרה, שימוש שנהגו בו בבית-הקברות והחיים לא מחו בדבר, הרי שמחלו, ומותר להמשיך באותו השימוש⁸, והיות והשומר כבר נוהג בנטיעת הגן שלו, מותר לו להמשיך בכך, בתנאי שהשימוש מפורסם לכול. אלא שיש לדאוג, שהנטיעה תהיה רחוקה מן הקברים עצמם, כך שלא תינק מן הקבר עצמו, שאסור בהנאה⁹.
- יש להדגיש שכל שימוש בבית-הקברות חייב להיות ברשות החברא-קדישא, שכן בית-הקברות נחשב לרכוש ציבורי הנתון לאחריותם, וראוי לתת מעט מן הרווחים כצדקה לחברא-קדישא¹⁰.
- קדושת בית-הקברות חלה על כל השטח שהוקצה למטרה זו, בתנאי שכבר קברו שם פעם אחת¹¹. ואין יכולת לבטל קדושה זו, אפילו ע"י מכירה או פדיון של על-ידיטובי העיר, אלא אם כן היתנו בשעת ההקצאה שחלק מן השטח לא יתקדש בקדושת בית-הקברות¹².
- בשל קדושת בית-הקברות אסור לנהוג בו קלות-ראש - אין נפנין בו¹³, אין אוכלים ושותין בו, אין עושין בו מלאכה¹⁴, ואין מחשבין בו חשבונות¹⁵. אין מרעין בו בהמות, אין מוליכין בו אמת המים¹⁶ ואין מטיילין בו קפנדריא¹⁷. כל הדברים הללו אסורים מדרבנן, משום כבוד המת¹⁸. מלבד דינים אלה קיים גם איסור "לועג לרש", ולכן אין קורין ושונין בו ואין הולכין בו בתפילין ובציצית מגולות ולא עם ספר-תורה בזרוע וגם אין מתפללין בו¹⁹. ברם, בריחוק ד' אמות מן הקבר כל אלה מותרים²⁰. ואם יש מחיצה מסיבי לקבר - אפילו היא בתוך ד' אמות מן הקבר - כל אלה מותרים²¹.

¹ איסור זה נלמד מסמיכות הברייתא במס' מגילה (כט ע"א) המונה דיני כבוד המתים בבית-הקברות למשנה של כבוד בית-הכנסת, ובי"ש שלטי גבורים" (ספ"ו דסנהדרין דף טו מדפי הרי"ף) הושה את שני העניינים במפורש. ברמב"ם (פי"ד מהל' אבל הלי' ג) הוסיף דיני קדושת בית-הכנסת הנובעים מקלות-ראש (אין אוכלין ואין שותין וכו') לדיני בית-הקברות. לשונו שם הוא "בתי הקברות אסורין בהנייה", משמע שיש איסור עצמי על קרקע בית-הקברות. אך ראה בספר "גשר החיים" (ח"ב פ"ד סעי' ו אות ג) המוכיח שכוונתו של רמב"ם איננה לאיסור הנאה ממש, אלא לציון העובדה שאסור ליהנות מהשימוש בבית-הקברות, ולכן מפרט רמב"ם מיד "כיצד אין אוכלין בהן... כללו של דבר, אין נאותין בהן ולא נוהגין בהן קלות ראשי", דמשמע שהכול הוא מטעם קלות-ראש, והביא שכן כתב "כסף משנה" (בפ"ח מהלכות טומאת מת ה"ה). וכן מוכח מהריטב"א (ע"ז נד ע"ב) המחלק בין ע"ז - שאם השתחוה לקרקע עולם, אינו נאסר, ואם חפר בו בורות - נאסר (כי עשה בו מעשה), לבין בית-הקברות שאינו נאסר אפי' ע"י מעשה. וכן מוכח מן התוס', מרא"ש והמרדכי המובאים ב"בית יוסף" (יו"ד סי' שסח) המבארים שהאיסור לרעות בהמות בבית-הקברות הוא משום כבוד המתים, ולא משום איסור הנאה, וכן כתב הגר"א (שם סי"א). וכן מוכח מהשו"ע (שם סעי' ב), שהתיר ללקט פירות אילנות שאינם על הקברים

- עצמם. וכל זאת בניגוד לדעת "שלטי גיבורים" (שם) והב"ח (ליו"ד ס"י שסח) הסוברים שיש איסור הנאה מדרבנן בעצם עפר בית-הקברות.
- ² סיכמו של "בית יוסף" שם, וכן פסק רמ"א (שם סעי' א).
- ³ לדעת רוב הפוסקים המובאים בהערה 1. ואילו ל"שלטי גיבורים" ולב"ח יש בגידולים איסור הנאה מדרבנן, ומותרים רק לצרכי רפואה או לצרכי בית-הקברות או לצרכי מצוה.
- ⁴ ברייתא במס' מגילה (כ"ט ע"א), ומובאת להלכה בשו"ע שם. ועיין ב"גשר החיים" (ח"ב פ"ד סעי' ט אות ג), שהיינו דוקא בעשבים שנראה כמלקטן לבהמותיו, והוי קלות-ראש, לעומת פרחים שמותרים (אם לא גידלם על הקבר עצמו).
- ⁵ "גשר החיים" (ח"א פכ"ז אות ה, וכן ח"ב פ"ד סעי' ט).
- ⁶ הערתו של הרב נ"א רבינוביץ.
- ⁷ כן משמע מן הב"ח על טור יו"ד (ס"י שסח), מובא בש"ך (שם ס"ק ג), ששומר קברות עכו"ם העושה לו גן בבית-הקברות, צריך להיזהר, שלא יהא אילן נטוע ולא הגן זרוע אלא במקום שאין שם ספק קבר, עכ"ל, משמע שעצם הדבר מותר.
- ⁸ שו"ת "חתם סופר" (יו"ד ס"י שכז). וטעמו - היות וכל האיסור נובע מכבוד המתים, אם מחלו, אין איסור (מובא ב"גשר החיים" ח"ב שם).
- ⁹ הב"ח שם, מובא בש"ך (ס"י שסח ס"ק ג).
- ¹⁰ "גשר החיים" (ח"ב פ"ד סוף סעי' ח).
- ¹¹ "דעת כהן" (ס"י רא). והובאו דבריו ב"גשר החיים" (ח"א פכ"ז אות ב סעי' ד). והסביר שם, שאם רק הקצו שטח לבית-הקברות ועדיין לא קברו בו, הוי הזמנה, ולא מילתא היא (אפי' באיסור דרבנן). אך אם כבר קברו שם פעם אחת, הוי כ"אזמניה וצר ביה", שאוסר את כל השטח.
- ¹² "דעת כהן" (שם) מתוך דיוק מלשונו של "שלטי גיבורים" (המובא לעיל בהערה 1) שמשוה את בית-הקברות לבית-הכנסת של כרכים, שלא מועיל בו פדיון או מכירה אפי' על-ידי ז' טובי העיר. וב"גשר החיים" (ח"ב פ"ד סעי' ו אות ה) דוחה השוואה זו, אך בכל-זאת מסכים עם מרן הרב קוק לדינא מטעם שהאיסור הוא מחמת כבוד המתים, ואין כוח ביד אף אחד לבטל חובת כבוד זו. ותנאי בשעת ההקצאה מועיל, כדכתב "גשר החיים" (שם).
- ¹³ שו"ע יו"ד (ס"י שסח), רמ"א בשם הכלבו.
- ¹⁴ רמב"ם (פ"ד מהל' אבל הל' יג), מובא ברמ"א שם.
- ¹⁵ רמ"א שם, בשם ר' ירוחם.
- ¹⁶ ברייתא במס' מגילה (כ"ט ע"א), מובאת ברמב"ם (שם), ובשו"ע (ס"י שסח ס"א).
- ¹⁷ מס' שמחות רפ"ב, מובא בשו"ע (שם).
- ¹⁸ כדלעיל הערה 1.
- ¹⁹ מס' ברכות (יח ע"א), מובא ברמב"ם (שם), ובשו"ע (שם ס"י שסז).
- ²⁰ שו"ע (שם ס"ב).
- ²¹ שו"ע (שם ס"ו).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org